

پیلانی زمان و بنه ماکانی و پئی دهر بازبوون

هه ریا د رۆژه لاتنی

”

هه دهسه لاتیکسی سیاسی ههول ددهات له بواریکه وه که مه ترسیی ده که ویتته سه دهسه لاتدارییه که ی، جه ماوه ره یه کدهست بکات. لهو ره هه ندگه له شدا که بیوه یه به جیاوازی بهر ته سک، ده مامکی له فره رهنگخوازی و لیبوردی بوخوی ساز بکات. زمان له رۆژه لات و باکووری کوردستاندا به شیوه گهلی جیاوازی یه کیک له خاله گرنه گه کانی سیاسی ده داگیر که ره و، له باشوور و رۆژئاوا کوردستاندا بی بهرنامه یی و سه رلیشیواوی، هه ناسه ی زمانی کوردی چنیوه. لهم وتاره دا ههول دده ریت پیلانی داگیر که ران بو زمانی کوردی و بوشایی هزی له سیسته می پهروه ده له باشوور و رۆژئاوا لیک بده موه.

“

پیشه کی

له بهر نه وه ”پیلان“ ده هینمه گوژی که هه بهر نامه یه کی داگیر کهر بو ژیرچه پۆکه راگرتنی نه ته وه ی کورد ده بی به پیلان دابنریت. له گه ل نه وه شدا پیلان نه رمه برانه یه و نه گه ر لئی شاره زا نه بین و نه توانین بووچه لی بکه ینه وه، وه کوو تانی جالجالو که زۆرتر و سه ختر هه لمانده پینچیتته وه. پیشه سازی کی له تووری داگیر که ران ئاراسه یه کی چهنده هه ندی گرتوه و پیوسته به روانگه یه کی ستراتژی یانه وه لئی بروانین. ناسنامه و زمانی ولاتی داگیر که ران نه وه به ستینه یه که نه گه ر داگیر که ر نه توانیت دهستی به سه ردا بگریت، ته واوی پیلان کانی تری، له توندوتیژی رووته وه هه تا تالانی کان و کانزای نه و ولاته، ناتوانی سه رده ست بوونی نه و مسوگه ر و سه قامگیر بکات. داگیر که ریش له مه به باشی ئاگاداره و، وپرای تالانکاری و چهوسانه وه ی ئابووری و نه ندازیاری کومه لایه تی، تواننده وه ی ناسنامه ی نه ته وه ی ژیره ده ست ده کاته ترۆیکی بهرنامه - پیلان- کانی خوی. نه گه ر ناسنامه ی سه رده ست به زه پروزه نگ و ده ستیوه رانی زله یزان به سه ر نه ته وه کانی تر دا زال بییت و له دامه زراندنی ناسنامه ی نه ته وه یی ساخته شدا هه ر رهوش ترمی، له دزیی که له پوره وه هه تا کوبه ند کردنی ژیره ده ستان له خویدا، بیاته رپوه، به پشتیوانی یاسای نیوده وه لته تی و... پشتگیری لی بگریت، ته واوی پیلان کانی تر دپته خزمه ت تواننده وه ی ناسنامه ی نه ته وه ی ژیره ده ستته وه. حکومه تی عه جه م پاش داگیر کردنه وه ی ئازهر بايجان و به شی رزگار کراوی کوردستان هه ولی دا چالاکیه ناسنامه یی یه کان بسریتته وه. ئازهر بايجان نه ی توانی له هه مبه ر نه و زه خته دا خوی را بگری. به لام به هوی شوړه یه کله دوا ی یه که کانی کورده وه له هه ر چوار پارچه ی کوردستان ریچکه ی ناسنامه خوازی، ریبواری زۆرتری راده کیشا. پاش هاتنه سه ر دهسه لاتنی کوماری ئیسلامی ماوه یه ک په شوکان و ئالوزی له جیه جیکرانی پیلانی تواننده وه دا رووی دا. به لام

ديسان دهسه لاتنی عه جه م له باری سیاسه تی ناسنامه وه چه وه وه سه ر ریچکه ی په هله وی. هه ست کردن به و زه رووره ته که مانه وه ی کانی ئیرانی له تواننده وه ی ناسنامه ی نه ته وه کانی تر دایه، له م سالانه ی دوا بیدا زۆرتر و توندوتیژتر بووه ته وه. ده رکه وته ی نه م هه وله زۆر جار له میدیای فه رمیدا له بیژی به نه ته وه کانی تره وه تا چه واشه کاری میژوو و که لتووور ده رده که وی. پیلانی کوماری ئیسلامی بو ناسنامه وه کوو هه شتیپیه ک وایه که له سه رکوت و بیژیپیه وه هه تا پهروه ده به زمانی نه ته وه کانی تر ده بانه ناو پیلانی خویه وه. سه رکوت له بهر چاوه، به لام خاوه نداریتی پهروه ده ی بو وینه زمانی کوردی، هه ولیکه به ره وام له لایه ن کارگیر عه جه م و کورده کانییه وه بانگه شه و هه ولی بو ده ریت. سیاسه تی دهسه لاتنی تورکیا له ئاست رابردوو گورانی نه وتوی به سه ردا نه هاتوه. هه ربویه له م ده فدا زۆرتر تیشک ده خریته سه ر پیلانی دهسه لاتنی عه جه م.

زمان له بزاقی رزگار یخوازی نه ته وه کاند، به پیی تایبه تمه ندییه کانی هه ر نه ته وه، جیگه ویپیگه ی تایبه تی هه یه. کومه لگایه ک که له زماندا به دیوی ناوه وه ویکچوون و به دیوی دهروه جیاوازی زۆرتری بییت، باشتتر ده توانی سیسته میکی مه عنایی بو بهرنگاری ناسنامه یی له دژی داگیر که ردا ساز بکات. به هه ر سیسته میکی ته عبیر و به پیی تایبه تمه ندییه کانی ناسنامه و زمانی نه ته وه بنده ست ده بییت نه م جیاوازی به دیوی دهروه و ویکچوون به دیوی ناوه وه دابریژریت و زه بگریته وه.

زمانی کوردی تایبه تمه ندی خوی هه یه و، بارودوخی کوردستانیش پرسی زمانی ئالوز کردوه. پیلانی داگیر که ران هه ر یه که و بو به شی بنده ستی خوی و ته واو که ری پیلانی نه وانی تر، له سه ر تایبه تمه ندییه کانی زمانی کوردی دامه زراوه. باکوور و رۆژه لات راسته وخو و ناراسته وخو له پیلانی زماندا گیروده بوون.

پیلانی دسه لاتى عه جهم دوو ره ههند له خو ده گرى

یه کهم؛ ههول دهدات به سیستهمی پهروهده و میدیای حکومی و ناحکومی، زمانی کوردی له نیو زمانی فارسیدا بتوینیتهوه (صدا و سیمای استانی). له پاریزگا کوردنشینه کاند، کانال و په یچی ئینستاگرامی و... که به پرؤژه زمانی فارسی وه کوو زمانی نووسین زهق ده که نه وه و، زمانی کوردیش وه کوو زمانیکی زاره کی و به تال له مانا وینا ده که ن. ویرای نه وه ی پر زمانی زمانی کوردی و وشه و زاراه و بیژه ده شیوین، به لایه که زمانی تورکی لئی دهر باز نابیت. بهو هویهوه له باری ناسنامه یی یهوه له سهردهمی سه فیهویهوه له گهل فرسدا لیکنالاون.

دووه؛ داگیر کهری عه جهم ده زانیت زمانی کوردی توانای په ره سهندن و گه شه ی هه یه و، چالاکانی ئهم بهواره شینگیرانه ههولی پهروهده ی جه ماوه ده دن. هه ربویه نه وه داگیر کهر، هاوکات له گهل ره هندی یه که م، به چند خالی گرنگه وه، ره هندی دووه می به چری په ره پنداوه. نهو خالانه بریتین له:

۱ به تال کردنی زمانی کوردی له هه وینی سیاسی و شورشگیرانه ی. ده ورگیری ئهم خاله ئهنستیتویه که وه کوو (دانشگاه کردستان). نهو ماموستایانه ی یان له خه یالی خو شه ی دای خویاندا یان له نه زانکاری یان راسپارده یی و به رژه وهندی خوازی (یان کوی هه ر سیکیان) ههول ده دن به ناوه روکی ئاکادیمیانه وه شه رعیه ت بهم خاله بده ن. به سه رنجدان به سویندنامه ی ده رچووانی لقی زمان و نه ده بی کوردی زانکوی سنه که له (کنگره! مشاهیر! کرد!) دا به زریقه و بریق هوه له لایه ن ماموستایه کی نهو زانکویه خوینرایه وه، ده رده که وئ که کوماری ئیسلامی ههول دهدات ئهم خاله له لایه ن سووژه گه لیکه وه جیه جی بکات که شعور و تیگه یشتنی سیاسیان نییه. داگیر کهر ئاگاداره که ئهم هه وله خه سیوه ش تا ئاستی په ره نه ستینی که دواهاتی نه خوازای

بیت و نه توانی بیحه وینیته وه. هه ربویه ته وای نهو زریقه و بریق ه ی به ده ست خویندکاریکی به سیجی سرپیه وه. نهو ماموستایانه ش که کارگیری جیخستنی واتای داگیر کهر له ناسنامه ی کورد و کوردستان بوون و کوردبوونیان به کومه لگای کوردستان ده فروشته وه- تاوانی (کنگره مشاهیر کرد) و (اقتصاد مرز) و... ناشارد ریته وه و ناسرپته وه- له هه مبه ر لاردنی تابلو کوردییه کاند، نوو زه نوو زیک زور تر نه بوو. به شی دووه می ئهم خاله به ره به ست ساز کردن و ته نانه ت به ندر کوردی نهو ماموستایانه یه که له به ستینی ناسنامه ی نه ته وه ییدا نووسین به زمانی کوردی فیری جه ماوه ده که ن.

۲ زه فکردنه وه ی که لینی نیوان شیوه زار و بنزاراوه کان. میناک بو ئهم خاله ناوچه ی هه ورمانه که جه ماعه تیک به دنه دانی سپای پاسدارانه وه ریکخواه ی مه دهنی ساز ده که ن و هاوکات له (دایره المعارف بزرگ اسلامی) دا هه ول ده دریت گوران وه کوو پیکهاته یه کی جودا له کورد پیناسه بکریت. نه گهر ئهم چالاکیانه بخریته پال ناسنامه ی سه ره به خو ساز کردن بو کورده فه بلیه کانه وه که به کارگیری که سانی نزیک له موحسن ره زایی یه وه ده برپته ریوه و، دابرا نی کرمانج و سوران له پاریزگای ورمی به هو ی کارگیری سپای پاسداران و سه رلیش یواوی کورده وه، په که یجی چالاکیه کانی لیکترازانی ناسنامه ی کوردستان ده رده که وئ.

۳ ریگری له گه شه ی زمانی کوردی و راگرتنی له ئاستی سروشتیدا. ئهم خاله له گهل ره هندی یه که مدا بو شیواندنی زمانی کوردی یه که ده گر نه وه.

له م دوو ره هنده دا ده رده که وئ که پیلانی دسه لاتی عه جهم بو زمانی کوردی به پانتایی به ستینی ناسنامه یه. کومه لگای کوردستان باش ده ناسیت و به پیتی که لینه کانی ناو ناسنامه ی کوردستان پیلان داده رپژیت.

داگیر کهری تورک یه که ره هندی به چری

گرتوه ته پیش. نه وه ش سه رکوت کردن و قه ده غه ی زمانی کوردییه. له سه ره تای گیرسانی دسه لاتی تور که وه، هه ول دراوه دیموگرافی باکوور بشیوینن. نایین زهق بکریته وه. ستراتیژی هه له ی لایه نه سیاسییه کانی باکوور ریخوشکهری پیلانی تورکیا بوو. نه وان بایه خیان به پهروهده به زمانی کوردی نه دا.

تایه تمه ندی کوردستان - داگیر کراو له لایه ن چوار ده ولته تی تره وه- و که لینی نیوان شیوه زاره کان دوو به ره به ستی سیاسی نه ته وه یی بو زمان. بزربوونی هزر و ئیدیولژی نه ته وه یی له سیستهمی پهروهده ی باشوور و روژئاوای کوردستاندا، زه ی نهو دوو به شه به فیر دهدات.

نهو پیلانه ی که دسه لاتی عه جهم ده یگیری، سیستهمی پهروهده ی باشوور به پانه وه جیه جی کوردوه. روژئاواش له وه می رزگاری گه لاندنا ناهیلی زمانی کوردی بجیته خزمه ت نه ته وه ی کورده وه. ته نیا ددان به وه دا ده نیت که پهروهده به زمانی کوردی مافه، به لام له وه نااگایه که هه ر ناسنامه یه که ته نیا و ته نیا له به ستینی زمانی خویدا گه شه ده کات. ئهمه دریز کراوه ی هه له ی گورچکبری باکووره.

تا ئیره ده رده که وئ پیلانی دوژمن له نه بوون یان ناروونی پلانی به ره ی نه ته وه ییدا هیز ده گری و هه ول دهدات به زمانی کوردی به ره نگاری ره وتی رزگاری خوازی نه ته وه یی ببیته وه.

ریی دهر باز بوون له م دوخه دارشتنی ستراتیژی زمانه که به پیتی بارودوخ بو هه ر به ش جیاوازه. ویرای جیاوازییه کان، ئیدیولژی نه ته وه یی و دریز کردنه وه ی بو ناو کومه لگا، کرؤکی به رنامه ی هه ر چوار به شه که بیت.

بو پووجه لکردنه وه ی پیلانی دسه لاتی عه جهم پیوسته جیاوایی زمانی کوردی به دیوی ده ره وه دا زهق بکریته وه و به دیوی ناوه وه

جیاوازییه کان وه رگیردریت. واته نه چینه ناو سیاسه تی یه که ده ست کردنی زمانه وه. سیاسه تیک که تورک و عه جهم به ئیسته یسه وه پهیره ی ده که ن. هه ر هه لوئیستیک بو یه که ده ست کردنی زمانی کوردی زال کردنی شیوه زاریک به سه ره نه وانی تر دا ری پیلانگیری له دژی ناسنامه ی کوردستانی ناوه لا ده کات. به رگرتنی ئهم خه ساره، ساز کردنی بنچینه ی سیاسه تی دیموکراتیکی زمانه که پاش رزگاری به که مترین کیشه وه له سه ر ئهم بنچینه داده مهرزیت.

له م بارودوخه دا، بو به ره نگار بوونه وه ی دژی پیلانی دوژمن پیوسته کارگیره کان (ئهنستیتوکان) ی له شه رعیه ت بکه ون. چالاکی سه ره به خو ی مه دهنی، که ئاراسته ی نه ته وه یی هه یه، تا دوورترین گوندی کوردستان په ره بستینن. که لینه کان به پهروهده ی زمانی کوردی له هه ر ناوچه دا که نه ویره که یان زمانی فارسی بیت، پر بکریته وه. له باکووری کوردستاندا، نه گهر پهروهده ی زمانی کوردی، وه کوو کرؤکی ناسنامه ی کوردستانی، په ره بستینن، زور له پیلانه کانی ده ولته تی تورک هه لده وه شیته وه.

له و دوو به شه دا که نیمچه دسه لاتیک هه یه به ئاسانی ده کری پهروهده ی نه ته وه یی په ره پی بدریت. به و مهرجه ی نه قلییه تی دسه لاتداری بیت به نه ته وه یی. به و هویه ی که له باشوور و روژئاوا ریباری نه ته وه یی یه وه نه بووه ته ته وه ری دسه لاتداریتی، نهو پلانه ی که بو روژه هلات پیشنیار کرا، له م دوخه دا ناتوانی برپته ریوه. هیزه سیاسییه کانی هه ر چوار پارچه ی کوردستان نه گهر پرسى زمان و ناسنامه ی کوردستانی نه که ن به هه وینی نه قلییه ت و کرده وه ی خویان، خه ساریان زور تره، به لام نه گهر نهو پرسه بورووژینن و کاری بو بکه ن، هه م شه رعیه ت له کومه لگای کوردستان وه رده گرن، هه م که لینه کانی نیو کومه لگای کوردستان پر ده بیته وه.